

peščenjak,
od zrna
do tlaka

KAMNITA PREPROGA PI-RANA

romana kačič

maja fabbro

josephine mair

noemi zonta

peščenjak, od zrna do tlaka

KAMNITA PREPROGA PIRANA

Piran je mesto, ki diha skozi kamen peščenjak. S svojo barvo in vzorci daje mestu enkratno podobo in toplino. Slednjo začutimo ob sprehodu po ozkih, skritih ulicah, živahnih trgih in osončenih nabrežjih. Začutimo jo v vrvežu ljudi ter med Pirančani, ki do lokalnega kamna gojijo poseben odnos. Z njim živijo v sozvočju ter se z njim poistovetijo, saj odraža del njihove identitete.

Izareče mesto

Predavnimi časi so peščena zrna poplesavala z vetrom ter pomorščake, ki so pluli proti grški koloniji Aegidi, opozarjala na piranski polotok. Tam je stalo naselje, ki je bilo na severni strani zaščiteno z visoko obmorsko flišno steno. Steno, ki je, tako kot danes, s svojo rdečkasto barvo izražala ognjeno mogočnost in drznost ter hkrati izžarevala toplino in spokojnost. Zato se ne gre čuditi, da je ena izmed verjetnejših različic izvora imena

takratnega naselja, danes znanega kot Piran, povezana s srednjegrškim pridevnikom πυρραυος 'rdeč', ki naj bi se navezoval prav na rdečkasto barvo flišnih kamnin, ki so jo pomorščaki opazili ob plovbi mimo mogočnih klifov. Danes peščena zrna poplesujejo med koraki, ki postopajo po neskončno prepletajoči se kamniti preprogi Pirana, delčku mozaika kulturne krajine slovenske Istre, ki je neprecenljive vrednosti.

Površina Zemlje je nastajala milijone let. V paleozoiku in mezozoiku se je ozemlje severnega Jadrana nahajalo pod morsko gladino. Z razpadom praeline Pangee in s potovanjem litosferskih plošč so začela nastajati obsežna gorstva.

Pri nastajanju Alp so se na južnem robu sprožali podmorski plazovi, ki so pred približno 40 milijoni let povzročili nastanek fliša, sedimentne kamnine, sestavljene iz menjajočih se plasti glinavca in peščenjaka.

Meja med kopnim in morjem se je, zaradi tektonske dinamike, skozi čas nenehno spreminjala. Današnja slovenska obala je pred 5000 leti dobila svoje začetne obrise.

paleozoik

mezozoik

kenozoik

541 • • • milijonov let • • 252 • • • milijonov let • • 66 • • • milijonov let • • • 0

Slovenija

Istra

Dragonja

Rijana

Naravni rezervat
Skočjanski zatok

Koper

Izola

Krajevski park Strunjan

Fiesa

Seča

Krajevski park
Sečoveljske
soline

Hrvaška

Piran

Ognjica z rdečkastimi biseri

Jadransko morje

Obala slovenske Istre je prepoznavna po rečnih ravnicah, solinah in edinstvenih flišnih klifih. Slednji so stene, ki vzdolž obale povezujejo obmorske kraje, prečno na morje pa vzpostavljajo vez med morsko in kopensko favno in floro.

Gledano z morja je obalna linija kot verižica sestavljena iz klifov rdečkastih odtenkov, med katerimi izstopa Strunjanski klif, ki se dviga 80 metrov nad morjem. To, že enkratno podobo obale, dodatno krasijo vitki kamniti zvoniki srednjeveških obmorskih mest.

peščene skulpture

Flišni klif je strma in visoka stena, ki se mogočno dviga nad morjem. Je kot živa skulptura, ki se pod vplivom vode, vetra in sonca nenehno spreminja. Posebnost obmorskih sten na slovenski obali je, da se med sloji pojavljajo tudi posamezne debelejše plasti apnenca. Zaradi težje dostopnosti so klifi v veliki meri ohranili svojo naravno podobo, kar se kaže v bogatem obmorskem ekosistemu. To dokazuje tudi prisotnost različnih živih organizmov, fosilov na apnenčastih skalnih blokih in ihnofosilov na peščenjaki. Slednji so na površini peščenjaka vidni odlitki sledov, ki so jih v sedimentu pustili organizmi, ko so se po blatu premikali pred milijoni let, ko je fliš šele nastajal.

Človek je že v preteklosti cenil to, kar mu je ponujalo okolje, vendar je s hitrim razvojem izgubil stik z naravo. V času naglih sprememb se vedno bolj zavedamo, da je narava tista, ki nam omogoča obstoj, zato se k njej vračamo in jo varujemo. Eden izmed pristopov varovanja je tudi zavedanje in ozaveščanje o pomenu obstoja, varstva, obnove in gradnje kamnitih struktur, ki vzpostavljajo harmonijo z okoljem. S tem se ohranja in oživlja znanje stare obrti, bogati lokalno tradicijo ter sledi ideji trajnostnega razvoja.

Zgodovinsko obmorsko mesto Piran je bilo zgrajeno iz lokalne kamnine peščenjak. Ta uporaba se zrcali na piranskih ulicah, trgih, pomolih in nabrežjih, zidovih, ki uokvirjajo poti in podpirajo obdelane terase ter na piranskih hišah, palačah, cerkvah, zvonikih, mogočnem mestnem obzidju in na nosilnih obokih pod cerkvijo sv. Jurija.

Uporaba peščenjaka pri tlakovanju odprtih javnih površin je strnjnemu mestu, obdanemu z morjem, omogočila zračnost in harmonijo, ki sta prisotni predvsem v naravnem okolju.

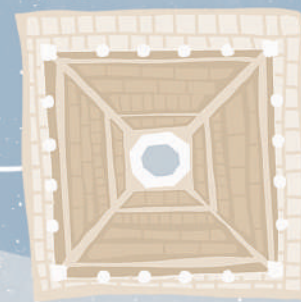
rinan diha skori kamen

Tlak iz peščenjaka, položen na peščeno podlago, je kot prepustna membrana, ki ločuje in hkrati povezuje dva elementa, zemljo in zrak. Povezuje ju s tem, ko tretjemu elementu, vodi, dovoljuje, da potuje v obe smeri. Njegova posebnost je tudi ta, da z radostjo sprejema energijo sonca, ki jo nato kot nežno toplino oddaja nazaj v prostor. Tako s kroženjem vnovič poveže zemljo in zrak. Vzpostavi se harmonija posameznih naravnih elementov, ki skupaj ustvarjajo vse okoli nas.

Objem dveh kamnitih pomolov s svetilnikoma, ki nas pospremita v osrčje obmorskega mesta, pričaka vsakogar, ki v Piran pripluje po morju. Pomola, ki varujeta bārke pred visokimi valovi in stā tlakovana z velikimi kamni apnenca in peščenjaka, dodatno krasijo še kamnite bitve in stopnice. Piranski trgi so tradicionalno tlakovani s peščenjakom. Vzorčni detajli tlaka, različnih velikosti, oblik in barv opozarjajo na estetsko in simbolno funkcijo danega trga in tako tvorijo skladen odnos med vsemi navzočimi elementi prostora. Uporaba belega kamna, apnenca, opozarja na prisotnost vode.

Križni hodnik

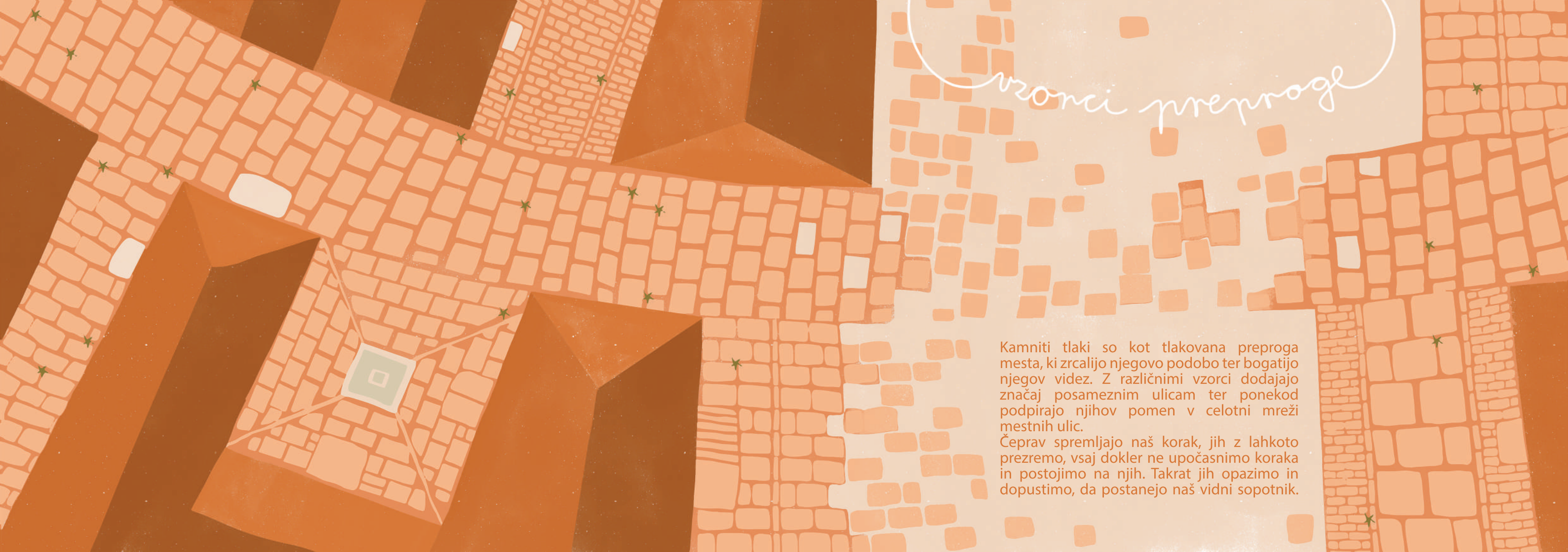
Židovski trg

Trg 1. maja

Vodnikov trg

vzorci preproge

Kamniti tlaki so kot tlakovana preproga mesta, ki zrcalijo njegovo podobo ter bogatijo njegov videz. Z različnimi vzorci dodajajo značaj posameznim ulicam ter ponekod podpirajo njihov pomen v celotni mreži mestnih ulic.

Čeprav spremljajo naš korak, jih z lahkoto prezremo, vsaj dokler ne upočasnimo koraka in postojimo na njih. Takrat jih opazimo in dopustimo, da postanejo naš vidni sopotnik.

Kamni pripovedujejo

Obdelani detajli na površini kamna lahko pričajo o predhodni funkciji, ki jo je kamen nosil. Pred vhodi cerkva lahko zasledimo tlakovane površine iz ponovno uporabljenih nagrobnih belih kamnov. Na ulici pred cerkvijo sv. Jurija pa lahko opazimo bloke peščenjaka s kvadratnim izrezom, ki so služili kot nosilni temelji pergole.

Večje kamne so nekoč polagali tudi pred vhode hiš. Njihova uporaba kot kamniti predpražnik je še danes prisotna, poleg tega pa predstavljajo tudi prestopno površino, mejnik med zasebnim in javnim prostorom.

Na ulicah in stopnicah z naklonom, ki so zasnovane tako, da se prilagajajo terenu, so prisotni kamni z vklesanimi vzorci položeni prečno na nagib terena. Hrapava tekstura kamna, ki jo ustvarjajo peščeni drobci in vklesani vzorci preprečujejo zdrs koraka, ki hiti po skritih ulicah.

Ali veš, kakšni zakladi se skrivajo pod piranskim tlakom?

Umetnost polaganja kamna na tradicionalni način je polaganje kamna na peščeno podlago brez dodatnega veziva. Ta preprosti način tkanja kamnite preproge omogoča lažjo obnovo tlaka, ko je le-ta potrebna. Ob odkrivanju kamnite preproge lahko naletimo na zaklade, ki skriti čakajo, da prisluhnemo njihovemu pričevanju o preteklosti Pirana.

KAMNITA PREPROGA PIRANA: peščenjak, od zrna do tlaka
Besedilo: Romana Kačič, Mojca Fabbro, Josephine Mair
Ilustracije: Noemi Zonta

Oblikovanje: Romana Kačič, Mojca Fabbro, Noemi Zonta
Idejni vodja: Romana Kačič
Izvajalec: ABAKKUM Zavod za krajino, kulturo in umetnost, Piran
Založilo in izdalo: Turistično združenje Portorož
Portorož, 2020

Spletna izdaja
Dostop do spletne izdaje: <https://www.portoroz.si/si/medijsko-sredisce/tiskovine>

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID=16530435
ISBN 978-961-94982-4-8 (pdf)

Format: 42 cm x 14,8 cm

Viri: Baloh E. 2016. Geografija 9: Samostojni delovni zvezek za geografijo v devetem razredu osnovne šole. 1. izd. Ljubljana, Mladinska knjiga / Gosar A. 2004. Zavarovana območja in njihov pomen za turizem: morska učna pot: Mesečev zaliv in njegovi zakladi strokovni seminar in terensko delo, 28.-29. november 2003, Strunjan. Koper, Univerza na Primorskem / Karinja S. 2013. Večje Piran v luči arheoloških najdb. Piran, Pomorski muzej "Sergej Mašera" / Ogrin D. 2012. Geografija stika Slovenske Istre in Tržaškega zaliva. 1. izd. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete / Snoj M. 2009. Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen. Ljubljana, Založba Modrijan in Založba ZRC / Sorta R. 2017. Slovenska pomorska terminologija. Ljubljana, Osminka & Co.